

יסודות

מאוצרות רבנו הרמב"ן

פרשת בא תש"פ (שנה ג' גליון עא')

**וְהָיָה לְאוֹת עַל יְדָכָה וְלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ פִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה'
מִמִּצְרַיִם. [יג טז]**

"ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזרת עליון."

על מאמר זה הוסיף לבאר הגאון ר' שמחה זיסל ברויזא זצ"ל ראש ישיבת חברון בספרו "שם דרך" על פירוש הרמב"ן והתורה:

כוונתו לומר, שכל מה שנראה לנו טבעי לכאורה, אינו אלא גזרת עליון כגמול שכר ועונש על פעולת האדם, והכל נעשה בהשגחה פרטית ומדוקדקת על האדם כפי מעשיו. וגם מה שנראה בעינינו כטבע – גשם, בצורת, שובע, רעב, וכדומה, הינם ניסים נסתרים בתוך סדרי הטבע בפקודת הקב"ה כתוצאה ותשלום על מעשי בני האדם. ואף כל הפעולות הפשוטות והקטנות שהאדם עושה – הכל ניסים, והיה הגאון רבי ישראל סלנטר זצוק"ל מבאר ע"פ הגמ' (ברכות ה:) (אדם רואה שיסורין באים עליו יפשפש במעשיו, 'עד היכן תכלית יסורין, רבא אמר אפילו פשט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתיים' (ערכין נדף טז):) ופירש רש"י דאיכא טירחא בכך. היינו שאף עוגמת נפש קלה כגון זו צריכה חשבון נפש מדוע באו עליו יסורין. שלא יחשוב אדם שרק אם באו עליו יסורין כיסורי איוב עליו לפשפש במעשיו. וזהו דקדוק לשון הרמב"ן "כל דברינו ומקרינו" שהוא יסוד מייסודות האמונה וכל הכופר בו אין לו חלק בתורת משה. ויש להוסיף בדברי הרמב"ן שגם בפרשת יציאת מצרים יש לימוד מיוחד 'שכל דברינו ומקרינו כולם ניסים' על ידי הנהגה והשגחה פרטית. לכאורה הניסים ביציאת מצרים היו ניסים כללים, ואף שבעשרת המכות אפשר היה לראות בהשגחה הפרטית המיוחדת שהיתה על בני ישראל שלא היה להם המכות, מכל מקום גם בזה היה עניין כללי ההשגחה להוציא את ישראל ממצרים ולהכות במצרים ולהגן על כל אחד ואחד מבני ישראל. ככלל, הרי כל מהלך יציאת מצרים היה על ידי פקידה מיוחדת כמו שנאמר למשה רבנו בהתגלות הסנה "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם פקדתי אתכם" (שמות ג טז) וממהלך הניסים הגדולים ביציאת מצרים גם בכל דבריו ומקריו של כל אדם ואדם בכל עת וזמן ובכל מצב קיימת השגחה פרטית, ואין שום מאורע או מקרה משום נוהג טבע. ונראה שיסוד זה נלמד מהניסים שהיו בקריעת ים סוף וטביעת פרעה וחילו בתוכו, שאז נוכחו בני ישראל לדעת שבשעת הסתר פנים הגדול בעת השעבוד במצרים, השגיח הקב"ה בהשגחה פרטית על כל צער וכאב של כל אחד ואחד מבני ישראל (כמובא ברש"י טו ה) ונדרש במכילתא "תהמת יכסימו ירדו במצולת כמו אבן" – הרשעים כקש הולכים ומטורפין עולין ויורדין, בינונים כאבן והכשרים כעופרת שנחו מייד. היינו כי מלבד העונש הכללי של המצרים "מרכבות פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלישי טבעו בים סוף", היה גם דין פרטי ומיוחד עם כל אחד ואחד מהמצרים, ודנו אותם כפי התנהגותם עם בני ישראל בשעה שהיו במצרים. הרשעים שהתנהגו באופן אכזרי טבעו כקש – הולכים ומטורפין עולין ויורדין, הבינונים שלא התנהגו כ"כ באכזריות טבעו כאבן, והכשרים שבמצרים טבעו כעופרת, מייד ללא יסורים. בשעה זו, ראו בני ישראל שההשגחה הפרטית על כל אחד ואחד לא היתה רק בשעת המכות, ולא רק בעת שהקב"ה בא להציל את בניו ולהוציאם מבית עבדים – אלא גם בימי השעבוד המר גם כן היתה השגחה פרטית בתכלית הדקדוק, ובשעה שכל מצרי עמד והכה איש ישראלי ושיעבד אותו בפרך, עמדה ההשגחה והסתכלה לראות בדיוק כיצד הוא נוהג, ואחר כך בעת טביעתם בים דנו את המצרים על כך ושלמו להם איש כפעלו. כל מצרי הוטבע "באופן אישי", ולא בטביעה כללית שהים שב לאיתנו וממילא כולם טבעו.

לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים ולכל בני ישראל היה אור במושבתם. [י, כג]

מביא הרמב"ן שני הסברים מהי מכת חושך:

כי לא היה החושך הזה אפיסת אור השמש, שבא שמשם והיה כמו לילה, אבל היה חושך אפלה, כלומר איד עב מאד שירד מן השמים, כי על כן אמר (בפסוק כא) נטה את ידך על השמים, להוריד משם חשכה גדולה נופלת עליהם. והיתה מכבה כל נר, כאשר בכל החפירות העמוקות ובכל מקומות החושך העצום לא יתקיים הנר, וכן העוברים בהרי חושך לא יעמד להם שם הנר ולא האש כלל, ועל כן לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו ואלמלא כן היו משתמשין בנרות, וזהו שאמר הכתוב "שלה חושך ויחושך" (תהלים קה כח) כי היה שלוח חושך, לא אפיסת אור היום בלבד.

ויתכן שהיה איד עב מאד מורגש שהיה בו כמו ממש, כדברי רבותינו (שמו"ר יד א) כאשר הוא בים אוקינוס כעדות האבן עזרא ("ואני הייתי שם פעמים רבות").

[וכתב על כך רבי הירש צבי פרבר מרבני לונדון בספרו "כרם הצב"י" על הגדה של פסח, יתכן שהתכוון האבן עזרא שהתגורר בלונדון משנת ד' אלפים תתקי"ח, על הערפל השורר באנגליה עד כדי תופעות קיצוניות כפי שאף קרה בשנת תרע"ב ושנת תשי"ג וכן באמשרדם]

לא כן לנו נא הגברים ועבדו את ה' כי אתה אתם מבקשים ויגרש אתם מאת פני פרעה. [י, יא]

"יחד לב"

(הגאון הגדול רבי רפאל ע"פ אביו מרן הגר"ח שמואלביץ, לרגל יום השנה)

בספרו 'שיחות מוסר' העיר הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל כי פרעה לא הבין כי גם אם יש יסורים ח"ו, וכל מיני קשיים, שונים ומשונים, על ידי 'יחד לב' הרי 'ויגבה לבו בדרכי ה', אפשר להתרומם ולהתגבר מעל כל טבע ומזל. ואכן הפך להם ה' דם לדם מילה ומלו בימי יהושע, שנאמר 'היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם' (יהושע ה ט).

הוסיף על כך בנו הגאון ר' רפאל זצוק"ל [בספרו ליקוטי חכמה ומוסר] כי אנו למדים מכך כי עבודת האדם היא להתרומם ולהתעלות בחייו ולא רק בידיעה והכרה, אלא להביא זאת אל לבו, כדברי הפסוק וידעת היום והשבות אל לבבך' עד שיהפכו אצלו לרגש טבעי ומוחשי. ותפקידו של האדם בעבודתו להכניס כח דחיה והרחקה מן הרע ומשיכה לטוב כטבע הנעשה מאליו (אינסטינקט) ללא צורך במחשבה מיוחדת.

מקור לדברים נלמד מהרמב"ן (שמות לה' כא) שכתב על הפסוק "ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את תרומת ה' למלאכת אהל מועד ולכל עבדתו ולבגדי הקדש" וכך כתב: "על החכמים העושים במלאכה יאמר כן כי לא מצינו על המתנדבים נשיאות לב אבל יזכיר בהם נדיבות וטעם אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד או מי שאימן בהן ידיו כלל אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן ויגבה לבו בדרכי ה' (דברי הימים ב יז) ולבא לפני משה לאמר לו אני אעשה כל אשר אדני דובר".

למד מכל אלו הגאון ר' רפאל על פי יסודו של אביו זצ"ל, כי ישנו יסוד רוחני שאינו בדרך הטבע, כאשר יגבה לבו של האדם בדרכי ה' אין גבול ליכולת ויש בכך סיעתא דשמיא מיוחדת להגיע ולהשיג מעבר לכוחותיו הטבעיים, ולקבל קבלות ודרגות שבאופן טבעי ושכלי לא יוכל להוציאם לפועל (כגון קביעת חברותא בזמנים לחוצים ועמוסים וכדו'), וכל זה מכה השאיפה להתעלות ולגדול בדרכי ה'.

השבוע ביום שלישי ט' שבט יחול יום השנה הרביעי להסתלקותו של מו"ר ראש ישיבת מיר

הגאון האמיתי והמופלא רבי רפאל ב"ר חיים ליב שמואלביץ זצ"ל

גאון בתורה, גאון בחסד וגאון במידות, זכה להרבות תורה ולומדיה ולחבר מערכות חידושי תורה מופלאים ולהעמיד תלמידים הרבה בסברה ישרה ובתבונה, היה תל תלפיות לרבים, ולאון קשבת בעצה הגונה ולב מרגיש. והיו ד"ת אלו לעילוי נשמתו הטהורה.

מוקדש: לרפואת האבך החשוב - ישראל ישעיהו בן ציפורה פיגא מירל - בתושחי'

מיועד לעורר לב הלומדים ואינו תחליף למקור חיבורו של רבנו הרמב"ן

להערות הארות והצטרפות V0527174410@GMAIL.COM